

Tomáš Novák

Jak se domluvit s tchyní



psychologie pro každého

**TCHYNĚ A SNACHA – DVĚ GENERACE V RODINĚ
STŘETY A JEJICH ŘEŠENÍ
JAK POCHOPIT DRUHOU STRANU**

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.





Copyright © Grada Publishing, a.s.

PhDr. Tomáš Novák

JAK SE DOMLUVIT S TCHYNÍ

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
www.grada.cz
jako svou 2429. publikaci

Odpovědná redaktorka Mgr. Olga Kopalová
Sazba a zlom Milan Vokál
Počet stran 136
Vydání 1., 2006

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2006
Cover Photo © profimedia.cz/CORBIS

ISBN 80-247-1218-0



OBSAH

ÚVODEM	8
OBHLÉDNUTÍ TERÉNU	11
CO VÁS MŮŽE POTKAT	13
Problémové vztahy	13
Na hranici patologie	17
Vzít nohy na ramena	21
NEJSTE NÁHODOU PYGMALION?	22
HODNÝ A ZLÝ RODIČ	24
POZOR NA RICHARDA	27
KOMUNIKACE NENÍ LEGRACE ANEB APERITIV NESHODY	28
MÁTE HLAD PO POHLAZENÍ?	33
Jak reagovat na komplimenty i rozličná hodnocení	35
NEMÁME JEN JEDNU TVÁŘ	37
KDO S KÝM VLASTNĚ MLUVÍ?	39
SLOVA VAŠÍ TCHYNĚ	43
SLOVA VAŠÍ SNACHY	46
AKCE KOLEM TRANSAKCE	49
Komplikované transakce tchyně/snacha v poradenské praxi	50
JAK SI nejen DÁMY HRAJÍ?	53
Co si dnes zahrajeme?	53
Hry, hráčky a hráči	69
MÁTE DOMA JEŽIBABU?	71
<i>Test: Kolikaprocentní ježibaba je vaše snacha/tchyně</i>	73



VOLE, JE TO JENOM ROLE	75
<i>Test pro psychologické kutily: Vyberte si svoji typickou roli</i>	
JAK UDRŽET MÍČEK VE HŘE	78
KDE VZÍT A NEKRÁST?	82
CO BY NÁS MOHLO ZACHRÁNIT?	85
<i>Test jen k zamyšlení, úmyslně bez vyhodnocení</i>	
KDO Z NÁS JE OK?	96
<i>A když budeme tři, bude nám líp?</i>	
POUČENÍ Z KRIZOVÉHO VÝVOJE	101
KOMUNIKAČNÍ VÝŽIVNÁ DIETA	103
<i>Je upřímně opravdu upřímně, to vše v kontextu „sporožirové</i>	
<i>teorie“?</i>	
<i>Test: Co soudíte o výše popsané sporožirové teorii?</i>	
<i>Chytání na hruškách kontra seppuku?</i>	
ZELENÝ STROM ŽIVOTA	110
KRIZOVÝ PLÁN	118
NEZLOBTE SE NA ZRCADLO	120
<i>Jak dalece je s vámi spokojena vaše tchyně?</i>	
<i>Jak je s vámi spokojena vaše snacha?</i>	
INVENTURA PODLE ROBIN CASARJIANOVÉ	127
ROVNICE ŠTĚSTÍ	130
<i>Jak se na míře štěstí podílí tchyně či snacha?</i>	
<i>Test: Můžete se domluvit s tchyní nebo se snachou?</i>	
PŘEČTĚTE SI	135



Varující motto, v němž slova „bejvalý bolševiky“ lze nahradit označením čehokoliv, co neuznáváme:

„Řekl, že Mates zraje pro šibenici, protože má Ála rodiče bejvalý bolševiky. Tohle umění ovládám taktéž.“

Milan Fendrych: Jako pták na drátě. Praha, Torst 1998.

Motto zcela ze života:

Narodila se nám dcera, dostala jméno Matylida. Tchyně, když jí to manželka řekla, odpověděla, že je to naprosto nemožné, germánské jméno, které mohli vymyslet pro dítě jenom takoví potřeštěnci, jako jsme my dva. Pak nám asi za měsíc napsala, že o tom jméně stále přemýšlí a že jediným možným řešením je, abychom dceři říkali Idunka.

Citát z rozhovoru



ÚVODEM

Tato kniha je o vztazích tchyně a snachy. Vztahy mezi lidmi jsou formovány vzájemným domlouváním a možnost domluvy i zpětně ovlivňují. Těžiště knihy se bude týkat komunikace ve výše zmíněné dvojici blízkých, a přitom někdy tolik vzdálených žen.

Mnohé z uvedených postupů lze použít i jinde, v podstatě kdekoliv v rodném domlouvání. Nechci zdůraznit, že med mazaný kolem kterékoliv pusy je vždy sladký. To spíše hodlám připomenout rčení: „Kdo chceš med, nepřevrhni úl.“ Tuto zásadu možno srovnat s citátem z klasika – Jana Nerudy: „Tchyně! Když se to slovo pronese, jakoby splynul ze rtů soubor všeho zlého – takový panuje teď o nešťastných těch tvorech názor! Jakoby bylo na světě jen samé manželství šťastné, kdyby nebylo tchyní...“

Pravdu mají ovšem i ti, kdož citované glosují: „Starým mládencům se to mluvilo a dodnes mluví...“

Jisté je, že problémy „snacha kontra tchyně“ nepatří k nejčastějším, jež jsou řešeny v manželských poradnách. Problémy mladého páru s rodiči uvádí jako hlavní příčinu kontaktu s institucí jen dvanáct procent klientů. Závažnost problému kolísá. Zhruba ve dvou procentech takových případů je možno hovořit o patologické vazbě mezi dítětem a rodiči. Ta má samozřejmě drtivý vliv na míru spokojenosti a obvykle i trvalosti manželství. Ne nadarmo považuje onu nadměrnou a nezdravou vazbu Miroslav Plizák za jednu se základních kontraindikací k uzavření manželství. Staví ji tak na roveň závislosti na alkoholu, hysterii či lenošskému flákačství. To jsou ovšem výjimečné a na první pohled viditelné případy. U nadměrné vazby na rodiče jde o problémy spíše skryté. Častěji se vyskytují poněkud v pozadí. Hrají svou roli, podílejí se na jiných problémech. Pokud je manželství jinak v pořádku, pak zůstává jejich role spíše nenápadná a nepodstatná. Pokud je ale manželství někde jinde v nepořádku, její zátěžový význam prudce roste.



V dnes již klasických výzkumech prokázal profesor Ivo Možný, že současná mladá rodina je více spojena s rodinou ženy než s rodinou muže. Rodina ženy také častěji pomáhá mladé rodině ať již v péči o domácnost, děti nebo při využívání volného času. Ženy mají tendenci podceňovat míru této pomoci, a to od rodičů z obou stran. Žena také soudí méně často než její manžel, že se její rodiče podílejí na vzniku konfliktů. Přísnější je při hodnocení rodičů muže. Muž i žena mají statisticky vzato o něco lepší vztah ke své matce než ke svému otci. Ke svým rodičům mají opět samozřejmě v rámci celého vzorku zkoumaných osob lepší vztah, než je jejich vztah k rodičům partnera. Rozdíly v postoji k tchyni a k tchánovi nejsou příliš velké. Za dobrý jej považují zhruba tři čtvrtiny dotázaných.

Příbuzenská láska obecně roste se čtvercem vzdálenosti. Pokud mladí a starší žijí v jednom bytě, je pravděpodobnost konfliktů vyšší než při odděleném bydlení. V sedmdesátých letech minulého století publikoval sociolog A. G. Charčev názor: „Vlastní byt je třicetiprocentní naděje na spokojené manželství.“ Souhlasil bych s tím i dnes. Zdá se, že i zjištění sovětského sociologa mohou mít trvalou platnost.

V manželských poradnách znají typ starostlivé maminky, která pozdě večer přináší svému milovanému, ženatému synovi něco na zub se slovy „ochutnej, dokud je to čerstvé“. Je tam znám i typ zneurotizované manželky, kterou několik podobných návštěv v nepravý čas připravilo o radost z intimního života. Znají tam ovšem i mladé, kteří podobný matčin vstup považují za nehoráznost, ale sami bez klepání vstoupí kdykoliv do pokoje rodičů. Nechápu, proč by to mohlo vadit.

Znám „manželství tchyní rozbitá“. V souladu s tím, co je uvedeno výše, jich není mnoho.

Odhadl bych tak jedno procento z celkového počtu manželských rozvatů. Znám i manželství tchyní, jež byla snachami rozbita. Ta jsou ovšem zcela výjimečná. Odhad by nebyl v procentech, ale v promile. Navíc vliv snachy nemusí být ve všech srovnatelných případech stejný, respektive jasně patrný. Někdy bývá snacha i se svým záporným působením jakoby v pozadí. Zejména v posledních letech, v časech, kdy se nabízejí oproti



předlistopadové minulosti daleko lákavější kariéry, se objevuje i poněkud posunutý model: Snacha se začne věnovat kariéře a tchyně se ujme vedení její domácnosti. To se ovšem nelíbí tchánovi. Dotyčný pak začne jednat po svém směrem k rozvodové při. Velice podobnou variantou je „synek, který není pro rodinu, nestará se a baví se bůhví kde a bůhví čím,“ a jeho matka k obětování sebe i vkladních knížek pomáhající snaše a vnukům. To se opět nelíbí tchánovi. Další vývoj je obdobný jako výše. Skutečně existují manželství dospělých dětí, která drží tchyně doslova nad vodou. Vždy to bývá hodno obdivu, ne vždy následování.



OBHLÉDNUTÍ TERÉNU

Příbuzné si nevybíráme. Přesto s nimi obvykle chceme a přinejmenším máme vycházet. Problém je – jak. V případě pokrevních příbuzenských vztahů obdobné nebo srovnatelné vlivy dědičnosti do jisté míry sblížíjí. Je možné počítat s jistou mírou „vrozeného“ pochopení. Kladnou roli hrává podobná zkušenost a prožitky. V neposlední řadě i určitý tlak z okolí. „Své každému milé.“ Běžný člověk má tendenci podobnému tlaku vyhovět a přizpůsobit se.

Vše z toho je obecně proklamováno, a zároveň nic takového není předem dáno v případě vztahu mezi tchyní a snachou (zetěm). Tím víc je plný paradoxů. Na jedné straně mimořádná blízkost, na straně druhé potenciální revnivost – jeden muž mezi dvěma ženami, jen jedna na něj může mít největší vliv. Matka ho nejlépe zná, nejmíc pro něj doposud učinila. Manželka jej zná i tam, kde ho matka nepoznala, a časem jej bude znát lépe i v jiných oblastech. Pro matku je synova partnerka „radost i ztráta“. Bez ní by syna sociálně vzato „bylo jen půl“, ne-li dokonce vzhledem k potenciální bezdětnosti ještě méně. Pro snachu je matka partnera přinejmenším podvědomě velkým a poučeným kritikem. Její závěry nejsou předem jisté. Nabízí se řešení „budu ti matkou a ty mi buď dcerou“. Zní na první poslech krásně. Jen naivní idealista je ovšem přesvědčen o vždy růžových vztazích mezi matkou a dcerou. Mohou zde být rozpory, projevy napětí, úzkostné reakce, a to velmi intenzivní. Díky psychoanalýze víme, že existuje Elektřin komplex, vazba dcery na otce zdaleka ne bez soupeřících prvků vůči matce. To vše se může ve vztahu k tchyni oživit a opakovat i ve velmi výrazné podobě. I tchyně si do vztahu k snashe přináší své věno. Obdobné vztahy vnímala a „okoukala“ i ve své výchozí rodině. Možná s mnohým z toho (jak jednala její babička vůči mamince) nesouhlasila. Přesto je to kdesi v podvědomí připravený program. Jen ho spustit. I snacha měla maminku a babičku. I ona má obdobně uložený „program“. Na pomyslné kolbiště pak mohou vjet a dřevce zkrřížit zbytky z minulosti, byť v moderním oblečku. Zapomenout nelze ani na soutěživost, leckdy mírně řečeno s prvky revnivosti. Tchyně je „mistrem vanilkových rohlíčků“, snacha jich ještě



mnoho nenapekla. Syn si k talíři plnému oněch maminčiných rohlíčků sedne, „neřekne ani bú“. Jen jí a nejraději si přitom čte noviny. Nad méně povedenými rohlíčky své manželky je schopen se rozplývat. To je přece nespravedlivé. O nespravedlnost může jít i opačně. Syn coby „poslední spravedlivý“ manželce neutají, že maminčiny vanilkové rohlíčky jsou v širém světě zdaleka nejlepší a žádné jiné se na jazyku tak sladce nerozplývají... Ne vždy pocítí mladá paní touhu nasypat ono cukroví na mužovu hlavu. Objektem potlačené a o to potměšilejší agrese, a tudíž permanentním viníkem potom může být kdo jiný než tchyně.

Nezanedbatelnou roli navíc hraje psychologická tendence naplnit předpověď. Obecně se traduje, že „*tchyně a uzený nejlepší jsou studený*“. Očekávají se komplikace, ba přímo konflikty ve vztahu.

Druhé varianty vztahu příchozího do rodiny k rodičům jeho protějšku – vztahu tchyně/zeť – se zde budu dotýkat jen okrajově. Situace je však jednodušší jen zdánlivě. Muž může mít nevyjasněné a velmi problematické vztahy k své matce. Tchyně je optimálním projekčním plátnem, kam je promítnout. Zároveň může být i obětním beránkem. To, co mladík z různých důvodů toleroval u matky, zde již tolerovat nebude... přinejmenším proto, že je již velký a samostatný. Srovnatelně tomu může být i na druhé straně barikády. I tchyně má určité, ne vždy dobré, zkušenosti s manželem nebo alespoň s muži v partnerském vztahu. Jsou-li ony zkušenosti dobré, může zeť neodpovídat dané představě. Jestliže dobré nejsou, pak může být již zmíněným obětním beránkem, ba přímo „náhradním hřištěm“, na němž si tchyně řeší dávná zklamání. I když obecné povědomí je v hodnocení vztahů mezi tchyní a zetěm přece jen tolerantnější než v předchozí variantě onoho příbuzenského vztahu, přece jen i zde se nečeká vše bez problémů. Jinak by lidová tvořivost nedala svůj um anekdotě: „*Vyhráli jsme milion, miláčku, jsme boháči...*“, říká nadšeně manžel manželce. *Ta pláče a mezi vzlyky říká: „Moji maminku odvezli do nemocnice a je to s ní špatné, moc špatné. Zíťka nedožije!“* Muž na to: „*Já to vždycky říkal: Když se daří, tak se daří!*“



CO VÁS MŮŽE POTKAT

Před časem jsem se v časopise Psychologie dnes (10/2000) pokusil vytvořit na základě poradenské praxe jakousi typologii problémových snach. Text se objevil i na internetu a v porovnání s jinými články na něj reagovalo mnohem víc klientů. Zájem mne donutil se k článku vrátit. Nad jeho řádky se mi s odstupem času vybavovaly dámy, jež v něm „nalezly“ svou snachu, a vznikala pocit jakési spojitosti, propojenosti, ba přímo podobnosti. Někdy šlo přímo o ilustraci platnosti rčení „jaký šel, takovou potkal“, jindy o sice rozdílné, leč na obou stranách, tedy jak u tchyně, tak i u snachy, problémové chování. Typy oněch problémových vztahů uvedu i zde. Běžným písmem je převzat text citovaného článku o snachách. Kurzívou je uveden současný komentář, jež daný svéráz aplikuje na tchyně.

Problémové vztahy

Rodina je určitý celek a jak snacha, tak tchyně jsou součástí onoho celku. Je-li problémový, pak nelze vyloučit, že v něm najdeme některé z následujících typů snach i tchyní.

► Snacha úzkostně-pasivní

Pokud má tchyně všechnu práci pevně pod kontrolou a dokonale se v ní vyzná a ovládá ji, je těžké se prosadit. Není snadné připravit sváteční hostinu pro tchyni s dokonalou hospodyňskou praxí. Pro snachu často zůstává jen místo pomocné síly. Již pubertální dívky nesnášejí pozici „podej, doneš, zamíchej“ a reagují různými projevy negativismu. Snacha je dospělá, a tak raději „nic nedělá, aby nic nepokazila“.

Představme si situaci z druhé strany. Léta máte situaci v rodině pod kontrolou a dejme tomu poněkud úzkostně dbáte na to, aby bylo vše tak,



jak má být. Najednou a vlastně bez podstatného důvodu jste proti své vůli posláni do jakéhosi starobního důchodu. Nebo ještě jinak – jste vynikající řidič a okolnosti vás v autě posadí na sedadlo vedle jiného, výrazně mladšího a daleko méně zkušeného řidiče. Víte, že mu do řízení nemáte mluvit, ale kdo to má vydržet. Jinak řadí, jindy brzdí, určitě bude mít vyšší spotřebu, než byste při vašem stylu jízdy měla vy... A ještě ke všemu jede v autě, jenž vám ještě nedávno patřilo.

► Snacha nejistá

„Má mě ráda, nemá mě ráda...“ Kolik snach si může s jistotou odpovědět kladně? Nejistotu posilují i další faktory – často překotné změny rolí. Za pár měsíců se emancipovaná nezávislá intelektuálka změní v maminku, jež se chodí přesvědčovat, zda její potomek v postýlce dýchá. Pocit jistoty neposiluje ani výrazné snížení osobního příjmu, ani relativní samota na mateřské dovolené. O kvalifikaci utíkající mezi prsty ani nemluvě. K lidské psychice patří touha nejen po fyzickém, ale i slovním pohlazení a ocenění. Český životní styl je v tomto šetrný, ba přímo skrblický. Výsledek: nejistota, nervozita, stres a vzájemné nepochopení.

Možno parafrázovat – „Má mě ráda, nemá mě ráda...“ Kolik tchyní si může s jistotou odpovědět kladně? Nejistotu posilují i další faktory – často překotné změny rolí. Ty se mohou svým dopadem násobit.

Snacha byla ještě nedávno pouhou „kamarádkou“ syna tchyně, z jejího pohledu možná jen jednou z mnoha a nepříliš významnou. Během velmi krátké doby se vše mění. Snacha jako „velká voda“ vstupuje, ba někdy přímo vtrhne do vysoce intimního teritoria rodiny. Tchyně neví, zda spolu budou vycházet, neví, zda se jí zavděčí a co od ní má vlastně čekat. A zase bychom mohli parafrázovat o potřebě slovních pohlazení a ocenění. Má ji každý... Snaše se může dostávat uznání a ocenění za to, co je z pohledu tchyně málem samozřejmé. Za to, co starší z dvojice žen kdysi zvládala v daleko obtížnějších podmínkách, a nikdo to příliš neoceníl.



► Snacha za jazyk přibitá

S nepochopením často souvisí až překvapivě palčivý problém v mnoha rodinách. Tchyně by si tolik přála být oslovena „maminko“... Snacha se však oslovení vyhýbá. Důvody mohou být různé a pokrývají nejširší spektrum vztahů ve výchozí rodině. „Maminko, tatínku“ se těžko říká, pokud vlastní rodiče navýsost milujeme a považujeme je v tomto za výlučné. Stejně tak nejde toto oslovení přes rty, pokud máte k pokrevním rodičům mnohé výhrady. To jsou vážné věci. Může ovšem jít i o banality. Stačí, pokud jsme zvyklí tátu nazývat „ocet“, tudíž jej oslovovat „octě“, a mámu nazývat „Myšino“. To se pak naráz v pětadvaceti těžko maminkuje či tatínkuje. Na okraj poznamenejme, že otce „octa“ lze milovat a „tatíčka“ nenávidět. Problémy s oslovením mnohdy mizí až s narozením potomka. „Dědečku“, „babičko“ problémy obvykle nečiní.

Jsou ovšem i výjimky, kdy slovní pasování na prarodiče může vyvolat trpkost. Jsou šarasantní věční čtyřicátníci a čtyřicátnice, kteří se jako dědové či báby prostě necítí a nechťejí, aby jim tato role byla připomínána.

Otázku oslovení zcela přesně řeší pravidla společenského chování. Rozhoduje ten, kdo má tzv. společenskou přednost, například osoba starší. Ta má ovšem přesně formulovat, jaké oslovení si přeje...

Snadno se to řekne a je to skutečně velmi jednoduché. Leč i podobná maličkost má svůj háček. Generace tchyní nebyly rozhodně vedeny k jasnému projevu svých práv. Hitem bylo spíše „hlavně nenápadně“ nebo „sedávej panenku v koutě, přijde čas...“ Mělo to svým způsobem paradoxní dopad. Takto „velkým celospolečenským Rodičem“ ovlivňované ženy očekávaly, že jim blízcí lidé budou číst jejich přání z očí, že je prostě pochopí, aniž by jim byla sdělena. Pokud tak neučiní, nemají je přinejmenším dost, možná dostatečně rádi. Taková představa vede sama o sobě k určité nespokojenosti. Tuto nespokojenost nelze v rámci stylu „sedávej v koutě“ řádně ventilovat. Mlčí tedy a domnělou nebo faktickou nespravedlností se trápí. Poté, co intenzita nespokojenosti a trápení dosáhne míry naplňující toleranci vůči frustraci, dotyčná buď vybuchne, nebo zatrpkne. Někdy oboje. Nejlepším řešením asi je pověřit partnera, aby přání matky v dané sféře



zjistil. A pak je splnit. Nemusí to být tak docela lehké, leč časem přijdou i náročnější úkoly. Á propos, nezjednodušovat! Lidé jsou různí, a tak se může stát, že:

Vaše tchyně, pěstěná čtyřicátnice, lpí na svém mladistvém vzhledu, prahne po tom, aby byla vámi oslovována křestním jménem coby sestra. Vy ji ovšem s láskou oslovíte „MAMINKO“. Tím se možná zařadíte k dalšímu typu.

► Snacha dupající v porcelánu

Židovce řekne antisemitský vtip, komunistce pohaní její stranu, ctitelce profesora Klause sdělí, že nejlepším prezidentem by byl páter Halík, tchyni zoufale držící redukční dietu sdělí, jak jí to sluší, když přibrala. O provaze v domě oběšencově někdy hovoří z nedostatku taktu a z neschopnosti vcítění. Cíl ranit nemá a může mít jen docela obyčejnou smůlu.

Místo snachy jsme mohli napsat tchyně a text ponechat zcela beze změny. Trapasy nechodí po horách, ale po lidech. Přihodit se mohou jak mladším, tak i starším. Pro pořádek možno uvést i Murphyho zákon: „Cokoliv může být pochopeno špatně, také takto pochopeno bude.“

► Snacha útočná

Někdy mívá cíl ranit. Nejlepší obrana je útok. Agrese a deprese jsou jablka z jednoho stromu. Životní události jak kladné, tak i záporné jí přinášejí psychickou zátěž. Ta se může projevit depresí. Někdo depresi přepíjí, jiný se jí snaží překřičet.

I zde možno zaměnit snachu za tchyni, neb disharmonické rysy osobnosti může mít jak ta, tak i ona. Pokud je ovšem mají obě, pak se dopad těchto rysů nescítá, ale násobí. Když je navíc má ještě i tchán, jakož i syn a manžel v jedné osobě, je slavný film, černá komedie Válka Roseových, jen předobrazem toho, co můžete čekat nejen ve vile (jako Roseovi), ale i v docela obyčejném paneláku.



► Odbornice z jiného hnízda

Murphyho zákon dí, že odborník je ten, kdo pochází z jiného města. Co se týká rodinných hnízd, potažmo i hospodyňských škol, to ovšem neplatí. Jsou rodiny, které milují zelí české, a jsou rodiny přísahající na zelí moravské, cuketové, s koprem nebo s křenem. Zkuste zavádět novoty tam, kde třicet let měli v neděli svůj „model X“. Netřeba dodávat, že „odbornice z jiného hnízda“ si může připadat jako misionářka a také tak dopadat. Těžko říci, zda bude přijímána kladně, nebo naopak se zápornými emocemi.

Kdyby šlo jen o zelí... I to by stačilo ke konfliktům, ale mnohdy jde nejen o všechny stravovací zvyklosti, ale i o styl trávení volného času, strategii nákupů a pořizování si zbytného i nezbytného majetku. Ba co víc, i o děti. O to, kdy se narodí, a zda se vůbec narodí. Jak budou chovány i vychovávány. Vědecké poznatky a mýty z šedesátých či sedmdesátých let minulého století, dle nichž se řídila tchyně, jsou jiné než to, co je in na počátku 21. věku. Člověk léta píšící na Consulu se snadněji naučí taje systému Windows, než pokud je odkojen vepřovou, pochopí slasti vegetariánství. A mlčíte, má-li váš milovaný vnuk místo poctivé kýty na talíři sóju!

Na hranici patologie

Lidé jsou různí. Přejichod mezi tím, co je ještě normální a co již ne, nebývá ostrý. Některé osoby svými rysy balancují na hranici patologie.

► Vztahovačná snacha

Urazí se pro maličkost. Ve všem vidí úklady a nelásku. Špatně, ve svúj neprospěch si vykládá pohled, poznámku, cokoliv. Promluvíte a nezachováte se dle jejího gusta. Mlčíte – a nezachováte se též. Nabídnete občerstvení a v jejích očích jí „chcete cpát jako husu“, nenabídnete-li, považuje vás za skrblíky. Psycholožka V. F. Birkenbihlová popsala u vztahovačných lidí „syndrom motorové pily“. Vztahovačný člověk díky němu promrhá



většinu svých sil tím, že se soustředí na naslouchání, zda mu někdo „nepodřezává židli“, zde konkrétně, zda není jeho postavení v rodině ohrožováno.

Vztahovačnost, zejména na pomezí širší normy a patologie obvykle roste s časem a leckdy i se špatnými životními zkušenostmi. Tchyně let i problematických životních zážitků leckdy nasbírala víc než požehnaně.

► Přenosová snacha

Ne každý má přehledné a vyrovnané vztahy s vlastními rodiči. Jedním z postupů, jak se vyrovnat s opakem oné harmonie, je přenos afektů. Jinými slovy – ve vztahu k tchyni se lze odreagovávat a vyrovnávat traumata k vlastní matce.

Samozřejmě ani tchyně není vůči vlivům přenosů imunní. Snacha může být přímo projekčním plátnem, na něž se promítají různé nezvládnuté problémy a vazby.

► Hysterická snacha

Tato žena hledá nepřítele. Má-li manžela světce, musí se poohlédnout jinde. Nejlépe po jeho rodině.

Obdobně i hysterická tchyně. V obou případech je z hlediska jejich projevu jedno, zda dotyčné dámy mají za manžela světce nebo ne. Konflikt, intriku, teatrální gesto potřebují k životu podobně jako rybička čistou vodu. Hysterka dokáže být „bůh i ďábel“, obětavá, sladká... To ovšem po určité době. A tvrdá, útočná po dobu zbývající. Ono druhé období bývá delší než období první. Nikde v publikacích o hysterii jsem nenašel rozdělení, které se mi v poradenské praxi vcelku osvědčuje. Je to dělení na „hodné“ a „zlé“ hysterky. „Hodná“ je psychicky poněkud labilní, urážlivá, poněkud teatrální, ztropit scénu jí není proti mysli, občas vyčítá či jinak zlobí, ale se svými blízkými to myslí dobře. Nejen umí být, ale často je velkorysá, zařídí, udělá, pomůže, vnuky miluje. „Zlá“ je ledová královna bez pozitivního citu. Je schopna intrikovat. Svůj obvykle bystrý intelekt využívá k osnování afér. Rozeštvat mladý pár – to je její gusto. „Hodných“ hysterek je určitě víc než



těch druhých, výrazně víc. Pokud osud zavtipkuje a vytvoří vztah tchyně a snacha z dvojice „hodných“, bývá to příbuzenství sice značně konfliktní, ale s poměrně dobrou prognózou. „Zlá“ hysterka, ať již v roli snachy nebo tchyně, „hodnou“ obvykle zničí... nebo ji alespoň zažene kamsi na samý okraj rodiny. Zbývá varianta, kterou lze nazvat „poslední světová válka“ aneb „zlá“ kontra „zlá“. Rodina se rozdělí na nesmiřitelné klany a čím hůře, tím pro obě ženy lépe.

► Žárlivá snacha

Žárlit je možno na vše a na každého. Není tedy žádný problém žárlit na dobrý a někdy až příliš závislý vztah manžela k matce.

Nutno připustit, že v některých případech bývá podobná žárlivost ne-li oprávněná, tak alespoň pochopitelná. Jindy a častěji bývá přehnaná. Stejně jako některé snachy i některé tchyně se nedokáží s nikým dělit o své více či méně nedávno získané výsadní postavení. Soupeření bývá o to horší, oč je skrytější. Odehrává se pak v řadě zcela náhradních rovin. Ne tedy „koho má raději synek a manžel“, ale kdo lépe vaří, uklízí, vychovává vnuky a děti atd.

► Včelí královna

I u tohoto typu najdeme prvky hysterie a žárlivosti. „Včelí královnou“ bývá žena přesvědčená o tom, že děti patří především matce. Manžel a otec nejsou příliš potřeba, pomineme-li úkoly hodné trubce. Soudí, že „dědeček a babička ujídají nám chlebíčka“, ne-li doslova, tak v podobě dětské lásky. Konce bývají smutné. Děti pak prarodiče prakticky neznají...

S podobnou logikou, s jakou děti patří jen matce, patří posléze vnuci jen babičce. Samozřejmě nelze dávat všechny zdánlivě podobné situace do jednoho pytle. Je mnoho babiček, jež neobyčejně obětavě zachraňují své vnuky před citovým strádáním. Dokáží nahradit to, co by mělo být výchovnou doménou rodičů. Budiž jim čest a sláva. Poměrně výjimečně, leč přece jen lze najít tchyně, které nejprve využijí rozbrojů mladých k ovládnutí



vnuků a pak... si je přivlastní. V rozvodových bojích o děti nemusí jít vždy o faktický spor matka – otec. Někdy jde o tchyni a snachu.

► Misionářka

Někdy jí srdce hoří pro emancipaci, jindy se jí naopak tchyně zdá až příliš nezávislá na rodině. Své názory si nenechá pro sebe. Do tohoto rámce lze zařadit i misionářky módy, které s úsměvem (idiota) sdělí tchyni, že má předpotopní kabát, nemožnou halenku a měla by si barvit vlasy... Někdy je ovšem těžké mlčet a cokoliv řeknete, může být později použito proti vám...

Též tchyně může být „misionářkou“. Možná nebude mluvit o „předpotopním“, ale „výstředním“ oděvu, hlásat víru nevhodným způsobem v ateistickém prostředí, nebo naopak hořet pro ateismus tam, kde snacha věří v Boha. Někdy jsou projevy „misionářství“ málem úsměvné, leč i tak dokáží pěkně popudit. Tchyně jedné z mých klientek měla spadeno na – jak říkala – „pesticidy, herbicity a všechna tahleta pestva“. Symbolem všeho zla se jí stal tradiční mycí prostředek Jar. Na jeho lahvičku, stojící na dřezu kuchyně v bytě snachy opakovaně lepila nálepkou s lebkou a zkříženými hnáty a napsala „JED“. Poprvé to bylo bráno jako žert. Opakování zde ovšem nebylo matkou moudrosti a návratu k přírodním čisticím. Vznikaly hádky, při nichž se semlelo páté přes deváté. Srovnatelně zareagovala snacha, když na výrok tchyně: „Uděláme si kafičko a hodně ho osladíme, ať máme také v něčem sladký život,“ zareagovala s kamennou tváří slovy: „Cukr, to je bílý vrah!“ Ne že by s jistou nadsázkou a v určitých zdravotních konstelacích neměla pravdu. Leč zde „vraždila“ sama, a to kouzlo chvíle.

► Snacha ve víru konfliktů

Žijete-li s psychotikem, je možné, že po čase převezmete jeho pohled na svět. Pokud žijete v patologické rodině, je možné, že po čase převezmete styl víceméně patologické rodinné komunikace... Snacha může být neurotizována například tím, že se nezavděčí. Může na to reagovat podbízením, nebo naopak zatrpknout a naučí se projevovat nevíli dlouhým mlčením. Je ovšem možné volit i pravý opak a mluvit a mluvit...